

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26.02.2014, sp. zn. 25 Cdo 3672/2012, ECLI:CZ:NS:2014:25.CDO.3672.2012.1

Číslo: 64/2014

Právní věta: Škoda spočívající v nedobytnosti pohledávky pro její promlčení nevzniká již uplynutím promlčecí doby, nýbrž okamžikem, kdy je vzhledem k okolnostem případu nepochybné, že dlužník dobrovolně plnit odmítá a neuspokojená pohledávka je soudně nevymahatelná, bez ohledu na to, zda o ní probíhá soudní řízení.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 26.02.2014

Spisová značka: 25 Cdo 3672/2012

Číslo rozhodnutí: 64

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody, Promlčení

Předpisy: § 106 obč. zák.
§ 24 předpisu č. 85/1996Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

O b v o d n í s o u d pro Prahu 5 rozsudkem ze dne 29. 8. 2011 zamítl žalobu na zaplacení částky 1 851 812 Kč s úrokem z prodlení a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Rozhodl tak o nároku žalobce na náhradu škody, která mu vznikla v důsledku promlčení jeho peněžitého nároku, který nebyl žalovaným advokátem včas u soudu uplatněn, a došlo k jeho promlčení. Soud vyšel ze zjištění, že žalovaný na základě plné moci ze dne 6. 2. 2002 zastupoval žalobce ve sporu, vedeném u Obvodního soudu pro Prahu 10 pod sp. zn. 23 C 172/2002, proti občanskému sdružení o určení vlastnického práva ke stavbě, v jehož průběhu žalovaný 25. 4. 2003 navrhl změnu žaloby na finanční plnění z titulu bezdůvodného obohacení, kterou soud 9. 10. 2003 nepřipustil, a žaloba na určení byla pravomocně zamítnuta 28. 5. 2007. Žalobce podal 25. 4. 2005 proti občanskému sdružení žalobu na vydání bezdůvodného obohacení ve výši 1 851 812 Kč (investice do stavby), žaloba byla zamítnuta pro promlčení v tříleté objektivní promlčecí době, která uplynula 12. 4. 2004, tedy v době, kdy byl žalobce zastoupen žalovaným, na němž se v tomto řízení domáhá náhrady za promlčenou pohledávku. Soud dospěl k závěru, že nárok žalobce na náhradu škody proti žalovanému (§ 24 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb.) je promlčen podle § 106 obč. zák., neboť po 12. 4. 2004 počala běžet tříletá objektivní promlčecí doba k uplatnění nároku na náhradu škody proti advokátovi, která uplynula 13. 4. 2007. Dne 14. 10. 2004 byl žalobce přítomen vyhlášení rozsudku odvolacího soudu o zamítnutí jeho žaloby na určení jeho vlastnictví ke stavbě a tak se dozvěděl, že není vlastníkem nemovitosti a že má právo na vydání bezdůvodného obohacení proti občanskému sdružení, a věděl, že žaloba z

bezdůvodného obohacení proti občanskému sdružení nebyla podána, takže dvouletá subjektivní promlčecí doba k uplatnění nároku na náhradu škody proti žalovanému uplynula 14. 10. 2006, zatímco tento nárok byl uplatněn až 26. 5. 2009.

K odvolání žalobce M ě s t s k ý s o u d v Praze rozsudkem ze dne 16. 2. 2012 rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o věci samé potvrdil, změnil jej ve výroku o náhradě nákladů řízení a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Vyšel ze skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně a ztotožnil se s jeho posouzením námitky promlčení. Protože žalobu na vydání bezdůvodného obohacení mohl žalobce podat nejpozději 12. 4. 2004, poté se jeho dlužník (tj. občanské sdružení) mohl dovolat (a také se dovolal) promlčení, byl k tomuto datu stanoven počátek běhu objektivní promlčecí doby k uplatnění nároku žalobce proti žalovanému na náhradu škody za neuspokojenou pohledávku. Ohledně počátku běhu subjektivní promlčecí doby odvolací soud odkázal na závěry soudu prvního stupně v jeho rozhodnutí a uzavřel, že žaloba na náhradu škody proti žalovanému byla podána až po uplynutí subjektivní i objektivní promlčecí doby. Dále se odvolací soud s odkazem na judikaturu Nejvyššího i Ústavního soudu zevrubně zabýval otázkou rozporu vznesené námitky promlčení s dobrými mravy (§ 3 odst. 1 obč. zák.) a dovodil, že vzhledem ke konkrétním okolnostem nebyl rozpor v daném případě shledán.

Tento rozsudek napadl žalobce dovoláním, jehož přípustnost dovozuje z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. a podává jej z důvodů podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. Otázky zásadního právního významu spatřuje v posouzení, kdy počíná běh promlčecí doby k uplatnění nároku na náhradu škody způsobené vadným postupem právního zástupce účastníka, a zda námitka promlčení vznesená žalovaným v této věci je v rozporu s dobrými mravy. S poukazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. [33 Odo 766/2002](#) (ze dne 27. 3. 2003) a sp. zn. [25 Cdo 860/2002](#) (ze dne 20. 2. 2003) dovozuje, že judikatura dovolacího soudu ohledně počátku běhu promlčecí doby není plně sjednocena. Namítá, že rozhodnutí sp. zn. [25 Cdo 860/2002](#), z něhož vycházel odvolací soud, řeší odlišnou otázku, a to, zda lze uplatnit nárok na náhradu škody proti zástupci, který promlčení způsobil, bez toho, že by předtím bylo soudem rozhodnuto o promlčeném nároku proti dlužníkovi. Oproti tomu v rozhodnutí sp. zn. [33 Odo 766/2002](#) je řešen počátek běhu subjektivní promlčecí doby a vyplývá z něj, že rozhodující je prokázaná vědomost oprávněného o tom, že na jeho úkor došlo k bezdůvodnému obohacení a kdo jej získal, a počátek běhu subjektivní promlčecí doby k uplatnění nároku proti advokátovi byl v uvedeném rozhodnutí vázán na vyhlášení rozsudku odvolacího soudu, jímž byl potvrzen rozsudek o zamítnutí žaloby na určení vlastnictví. Dovolatel uvádí, že ohledně vědomosti o vzniku bezdůvodného obohacení má jeho případ shodné rysy s posledně uvedeným, a namítá, že soud posoudil jeho případ, jakoby spor o promlčený nárok nebyl vůbec veden. Dovojuje, že žalovaný namítl promlčení v rozporu s dobrými mravy, neboť hlídání procesních i hmotněprávních lhůt je jednou ze základních povinností advokáta a jednání žalovaného má charakter hrubé nedbalosti. Navrhl, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu i soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, osobou oprávněnou – účastníkem řízení, zastoupeným advokátem (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.), dospěl k závěru, že dovolání je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. pro zásadní právní význam otázky počátku běhu promlčecí doby k uplatnění nároku na náhradu škody způsobené advokátem, jež v napadeném rozhodnutí nebyla správně vyřešena.

Vzhledem k tomu, že rozsudek odvolacího soudu byl vydán dne 16. února 2012, postupoval Nejvyšší soud podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. 12. 2012

(srov. čl. II bod 7. zákona č. 404/2012 Sb.).

V řízení byl uplatněn nárok na náhradu škody způsobené pochybením žalovaného advokáta, který žalobce zastupoval, opožděně uplatnil u soudu jeho nárok na vydání bezdůvodného obohacení a žaloba byla soudem zamítnuta, neboť obohacený se ubránil námitkou promlčení.

Zásadně je třeba vycházet z toho, že běh subjektivní promlčecí doby k uplatnění nároku na náhradu škody (§ 106 odst. 1 obč. zák.) nemůže započít dřív než běh objektivní promlčecí doby (§ 106 odst. 2 obč. zák.), tj. dřív než škoda vůbec vznikla. Odvolací soud shodně se soudem prvního stupně uvažoval o počátku objektivní promlčecí doby k okamžiku vzniku škody a správně vycházel z názoru, že událost, z níž škoda vznikla ve smyslu § 106 odst. 2 obč. zák., zahrnuje nejen samotnou škodní událost či protiprávní úkon, jež vedly ke vzniku škody, nýbrž i vznik škody samotné. Počátek běhu objektivní promlčecí doby k uplatnění nároku žalobce na náhradu škody, spočívající v neuspokojené pohledávce v důsledku pochybení advokáta, odvolací soud stanovil ke dni, kdy uplynula promlčecí doba k uplatnění nároku žalobce proti občanskému sdružení na vydání bezdůvodného obohacení, a to i s odkazem na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2006, sp. zn. [25 Cdo 721/2005](#), byť s vědomím, že toto rozhodnutí se týká náhrady za nárok, jenž zanikl prekluzí.

V dané věci se však nejedná o náhradu za nárok, který zanikl, nýbrž za nárok, který nelze věřiteli v soudním řízení přiznat pro promlčení (§ 100 odst. 1 obč. zák.). Na rozdíl od prekluze (§ 583 obč. zák.), k níž soud přihlíží z úřední povinnosti a jejímž důsledkem je zánik nároku přímo ze zákona, k promlčení soud přihlídně, jen je-li dlužníkem namítnuto, a promlčením pohledávka nezaniká, nýbrž se stává soudně nevymahatelnou. Samotný fakt uplynutí promlčecí doby k uplatnění nároku na plnění bez toho, že nedobytnost pohledávky je zřejmá, popř. bez toho, že v soudním řízení byla dlužníkem vznesena námitka promlčení pohledávky, nepředstavuje vznik škody, tj. majetkové újmy věřitele. Otázka okamžiku vzniku škody způsobené advokátem jeho klientovi včasným neuplatněním nároku, jenž se promlčel, byla v různých situacích dovolacím soudem řešena (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 3. 2009, sp. zn. [25 Cdo 948/2007](#), rozsudek ze dne 27. 3. 2012, sp. zn. [25 Cdo 129/2010](#), rozsudek ze dne 30. 7. 2008, sp. zn. [25 Cdo 1242/2006](#), rozsudek ze dne 20. 2. 2003, sp. zn. [25 Cdo 860/2002](#)) se závěrem, že ke vzniku škody spočívající ve ztrátě pohledávky dochází okamžikem, kdy je vzhledem k okolnostem případu nepochybné, že pohledávka za dlužníkem je nevymahatelná. Neplatí paušálně, že škoda spočívající v tom, že pohledávka věřitele není a nebude již dlužníkem uspokojena, vzniká až soudním rozhodnutím o zamítnutí žaloby na plnění proti dlužníkovi z důvodu promlčení. Škoda věřiteli totiž vzniká, jestliže jeho pohledávka není uspokojena, dlužník odpírá dobrovolně plnit a plnění na něm již nelze soudně vymáhat. V případě, že právo na plnění bylo u soudu uplatněno, stává se nevymahatelným, jakmile dlužník důvodně vznesl námitku promlčení.

V rozsudku ze dne 18. 3. 2008, sp. zn. [21 Cdo 480/2007](#), publikovaném pod č. 77/2008 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, Nejvyšší soud shodně s rozhodnutím ze dne 20. 2. 2003, sp. zn. [25 Cdo 860/2002](#), dovodil, že pro účely náhrady škody způsobené tím, že se pohledávka stala nedobytnou, není nezbytné, aby závěr o nedobytnosti pohledávky byl učiněn v soudním řízení proti dlužníkovi, nýbrž pro závěr, že se jedná o nevymahatelnou pohledávku, je rozhodující objektivní zjištění, že se věřitel svého práva skutečně nedomůže.

Škoda spočívající v nedobytnosti pohledávky tedy věřiteli nevzniká pouhým uplynutím promlčecí doby, jak uvažoval odvolací soud, nýbrž okamžikem, kdy je vzhledem k okolnostem případu nepochybné, že dlužník dobrovolně plnit odmítá a neuspokojená pohledávka věřitele je soudně nevymahatelná. To platí jak v případě, že o nároku na plnění promlčené pohledávky neproběhlo vůbec soudní řízení, tak v případě, že pohledávka byla sice po uplynutí promlčecí doby u soudu uplatněna, avšak soud ji nemůže věřiteli přiznat, neboť poté, co dlužník důvodně namítl její promlčení, se stala nevymahatelnou. Závěr, kdy a z jakých důvodů taková situace v konkrétním

případě nastala, je otázkou skutkových zjištění. Nenastala-li taková situace již dříve, pak škoda způsobená neuspokojením promlčené pohledávky vzniká v okamžiku, kdy námitka promlčení byla dlužníkem vznesena, a k tomuto okamžiku se váže počátek běhu objektivní promlčecí doby (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2012, sp. zn. [25 Cdo 129/2010](#), a ze dne 11. 3. 2009, sp. zn. [25 Cdo 948/2007](#)). Promlčená pohledávka sice existuje nadále jako tzv. naturální obligace, ale uplatnění námitky promlčení se stává nevymahatelnou z důvodu ztráty nároku na plnění. V daném případě, kdy žalobce u soudu uplatnil pohledávku proti občanskému sdružení, které vzneslo námitku promlčení, bude třeba počátek běhu objektivní promlčecí doby posoudit z uvedeného hlediska.

Před vznikem škody ovšem nemohl započít ani běh subjektivní promlčecí doby (§ 106 odst. 1 obč. zák.) k uplatnění nároku na náhradu škody proti žalovanému, neboť dokud škoda nevznikla, nemohl se poškozený o jejím vzniku ani dozvědět. Běh této promlčecí doby začíná v závislosti na tom, kdy se poškozený dozvěděl o tom, že mu vznikla škoda a kdo za ni odpovídá, tedy jakmile zjistil skutkové okolnosti, z nichž lze dovodit vznik jeho majetkové újmy, její přibližný rozsah a vymezit subjekt odpovědný za škodu. Vzhledem k tomu, že vznikem škody v daném případě je nevymožitelnost pohledávky vůči občanskému sdružení z bezdůvodného obohacení a na žalovaném je požadována náhrada za ni, nelze počátek běhu subjektivní promlčecí doby k uplatnění tohoto nároku klást k datu vyhlášení rozsudku ve věci určení vlastnictví k nemovitosti, kdy se žalobce dozvěděl, že mu vůči občanskému sdružení vzniklo právo na vydání bezdůvodného obohacení. V daném případě je totiž podstatné, kdy se žalobce dozvěděl o okolnostech, které jsou rozhodující pro uplatnění jeho nároku na náhradu škody vůči žalovanému, tj. o tom, že mu vznikla škoda a kdo za ni odpovídá, tedy že proti jeho pohledávce na vydání bezdůvodného obohacení byla v soudním řízení vznesena důvodná námitka promlčení.

Jak vyplývá ze shora uvedeného, názor odvolacího soudu, který okamžik počátku běhu promlčecí doby k uplatnění nároku žalobce na náhradu škody proti advokátovi ztotožnil s okamžikem, kdy došlo k uplynutí promlčecí doby k uplatnění nároku žalobce na plnění proti jeho dlužníkovi, není správný; rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení okamžiku vzniku škody, jejíž náhrada je předmětem řízení, a tedy i na nesprávném posouzení počátku běhu promlčecí doby k uplatnění nároku na náhradu škody, spočívající v nevymahatelnosti pohledávky proti dlužníkovi (§ 106 obč. zák.). Teprve po vyřešení důvodnosti námitky promlčení ze shora uvedených hledisek lze uvažovat o důvodech pro aplikaci § 3 odst. 1 obč. zák.

Protože dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. je naplněn, Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu ve výroku o věci samé a v závislých výrocích o nákladech řízení zrušil (§ 243b odst. 2, věta za středníkem, odst. 3, věta první, o. s. ř.). Protože důvody, pro které byl rozsudek odvolacího soudu zrušen, platí i pro rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i jeho rozsudek (§ 243b odst. 3, věta druhá, o. s. ř.) a věc mu vrátil k dalšímu řízení.